

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΘΕΜΑ: «ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ»

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

ΙΔΡΥΜΑ: ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ: ΝΟΜΙΚΗ

ΟΝΟΜΑ: ΕΛΕΝΗ

ΕΠΩΝΥΜΟ: ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΑΚΗ

Α.Μ.: 1340200201031

ΑΘΗΝΑ, 5/09/2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	5
Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΤΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ.....	7
Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.....	10
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ ΜΟΝΑΧΟΥ.....	11
ΓΑΜΟΣ (ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ) – ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΟΤΗΤΑ – ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ	14
ΑΡΙΘΜΟΣ 6761/1984.....	14
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.....	17
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.....	18
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	20

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιστορική εξέλιξη οδήγησε στη νομική κατοχύρωση ορισμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου, του πολίτη, ως μεμονωμένου ατόμου ή ως μέλους μιας ομάδας. Τα δικαιώματα αυτά χαρακτηρίζονται από το σύνταγμά μας ως ατομικά δικαιώματα γιατί αποσκοπούν να αποτρέψουν την απορρόφηση του σε ένα ολοκληρωτικό κράτος, που είναι ακριβώς το κράτος χωρίς δικαιώματα. για το λόγο αυτό μιλάμε πότε για «ανθρώπινα δικαιώματα» και πότε για «δικαιώματα του ανθρώπου». Στην εποχή της αμερικανικής και της γαλλικής επανάστασεως οι τρέχοντες όροι ήταν «rights of man» και «droits de l' homme».

Τα ατομικά ή συνταγματικά δικαιώματα δεν ενισχύουν απλώς την έννομη θέση του ιδιώτη, αλλά τον μεταβάλλουν από απλό αντικείμενο δικαίου σε υποκείμενο δικαίου, από απλό υπήκοο σε πολίτη. Είναι υποκειμενικά δίκαια ,πλήρη δηλαδή δικαιώματα του ατόμου, αγωγίμες και εξαναγκαστές έννομες αξιώσεις. Οριοθετούν την κρατική εξουσία και την υποτάσσουν σε κανόνες υπερκείμενης τυπικής ισχύος. Ο ενδιαφερόμενος ιδιώτης μπορεί να επικαλεστεί τους κανόνες αυτούς ενώπιον της διοικήσεως και των δικαστηρίων, δυνάμει διαδικαστικών δικαιωμάτων που του παρέχει το άρθρο 20 του Συντάγματος.

Η πρακτική σημασία των ατομικών δικαιωμάτων έλαβε μεγάλες διαστάσεις ιδίως μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο οπότε σειρά διεθνών συμβάσεων διακήρυξε τη θέληση της διεθνούς κοινωνίας να τα κατοχυρώσει. Κατά τη διάρκεια των δύο παγκοσμίων πολέμων οι κινήσεις για διεθνή κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αν και ισχνές, ήταν αξιοσημείωτες. Από αυτές σημειώνεται η «Διακήρυξη των διεθνών δικαιωμάτων του ανθρώπου», η οποία υιοθετήθηκε το 1929 από το Ινστιτούτο Διεθνούς δικαίου. Μετά το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου η Γενική συνέλευση των ηνωμένων εθνών ψήφισε τις 10 Δεκεμβρίου 1948 στο Παρίσι την «Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», η οποία συμπεριέλαβε στον κλασικό κατάλογο των ατομικών δικαιωμάτων και άλλα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα.

Επίσης υπογράφηκε και η «Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών» (Σύμβαση Ρώμης), η οποία συμπληρώθηκε με το «Πρόσθετο Πρωτόκολλο των Παρισίων» της 20^{ης} Μαρτίου 1952. η Σύμβαση αυτή αποτελεί κατευθυντήριο νομικό κείμενο για την ερμηνεία και εφαρμογή από τον νομοθέτη και τον εσωτερικό δικαστή της εσωτερικής νομοθεσίας και όπλο του πολίτη όταν προσβάλλονται τα δικαιώματά του.

Στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων κατοχυρώνονται οι λεγόμενες κοινοτικές ελευθερίες, οι οποίες αν και έχουν κυρίως εφαρμογή στον οικονομικό χώρο, παρατηρείται τάση γενίκευσης και εξέλιξής τους, τάση που συμβαδίζει με τη γενικότερη εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στην Ελλάδα οι αρχές κράτους δικαίου και του κοινωνικού κράτους, συνδυασμένες σε μια ενιαία αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου εισάγονται για πρώτη φορά ρητά στο Σύνταγμα με την αναθεώρηση του 2001.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Κατά την αρχαιότητα ήταν αδιανόητη η ύπαρξη των ατομικών δικαιωμάτων γιατί δεν αναγνωρίστηκε ποτέ η ελευθερία του ατόμου παρά μόνο η ελευθερία της πόλης-κράτους. Οι αρχαίοι Έλληνες, ιδιαίτερα, την έννοια της ελευθερίας την ταύτιζαν με την έννοια της δημοκρατίας και την αντιδιέστέλλαν με αυτήν της τυραννίας.

Από τον Μεσαίωνα, όμως και ενώ άρχιζαν να δημιουργούνται τα πρώτα μεγάλα κράτη, οι ατομικές ελευθερίες έκαναν την εμφάνισή τους σαν αποτέλεσμα της διάστασης κράτους-κοινωνίας, μονάρχη-λαού. Σημαντικό γεγονός αποτέλεσε η αναγνώριση του χριστιανισμού σαν επίσημης θρησκείας του Βυζαντινού κράτους (313), κάτι που βαθμιαία επέφερε την θρησκευτική ελευθερία κατά την περίοδο της Μεταρρύθμισης, όπου πλέον επικράτησε η αντίληψη ότι η θρησκεία είναι ιδιωτική και μόνο υπόθεση, ώστε το κράτος να μη μπορεί να επέμβει ούτε στο είδος, ούτε στον τρόπο της θρησκευτικής συνείδησης και λατρείας.

Σήμερα, τα ατομικά δικαιώματα είναι θεμελιωμένα στα Συντάγματα των κρατών και η ύπαρξη τους δείχνει, αφενός μέχρι που μπορεί να ασκηθεί η κρατική εξουσία, αποτελώντας έτσι τα όρια μεταξύ κράτους και δικαιωμάτων πολιτών, αλλά αφετέρου, αποτελούν ταυτόχρονα και την άμυνα του πολίτη κατά του κράτους και των αυθαιρεσιών των οργάνων του, ώστε να μην παρεμβαίνει σ' αυτά και τα περιορίζει. Το σύνταγμα του 1975 απαγορεύει την αναθεώρηση ορισμένων από αυτά, όπως η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η ισότητα, η προσωπικότητα και η θρησκευτική ελευθερία, ενώ προβλέπεται η αντίσταση των πολιτών κατά οποιουδήποτε θα επιχειρήσει την κατάλυσή του και μαζί με αυτό και τα θεμελιώδη δικαιώματά τους (104 παρ. 4 Σ).

Με την ανάπτυξη όμως των ατομικών ελευθεριών και την θεμελίωσή τους, διευρύνθηκε περισσότερο η διάσταση κράτους – πολιτών και δεν εξισορροπήθηκε, γιατί επικράτησε η αντίληψη ότι η οποιαδήποτε επέμβαση του κράτους σε αυτά θεωρείται παράνομη ενέργεια στις σχέσεις των πολιτών.

Το γεγονός αυτό δημιούργησε νέο πρόβλημα και σε συνδυασμό με τις ιστορικοκοινωνικές εξελίξεις, όπως η βιομηχανική επανάσταση, οδήγησε τελικά στην κοινωνικοοικονομική ανισότητα των ανθρώπων γιατί γρήγορα ο πλούτος συγκεντρώθηκε στα χέρια των λίγων. Ιστορικά το πρόβλημα αυτό αντιμετωπίστηκε με δύο τρόπους. Αναπτύχθηκε η σοσιαλιστική θεωρία και σε ορισμένα κράτη επικράτησε ο κομμουνισμός (Ρωσία 1917), ενώ από την άλλη μεριά άρχισε να διαμορφώνεται το κοινωνικό κράτος.

Στα κοινωνικά κράτη άρχισε ο περιορισμός των ατομικών δικαιωμάτων για χάρη του συνόλου, του γενικού συμφέροντος, ενώ μετά τους παγκοσμίους πολέμους λήφθηκαν προστατευτικά μέτρα για τη θεμελίωση της κοινωνικής δικαιοσύνης ενώ ταυτόχρονα παρενέβη στην οικονομική ζωή των πολιτών με σκοπό όχι να την περιορίσει, αλλά να την διορθώσει αμβλύνοντας τις κοινωνικές και οικονομικές αυθαιρεσίες.

Τα γεγονότα αυτά είχαν διπλό αντίκτυπο στα ατομικά δικαιώματα. Περιορίστηκαν σε σημαντικό βαθμό, αλλά ταυτόχρονα δημιουργήθηκε η αντίληψη ότι το κράτος όχι μόνο πρέπει να παρεμβαίνει σε αυτά αλλά οφείλει μερικές φορές να επεμβαίνει και να ρυθμίζει. Η υποχρέωση αυτή του κράτους για προστασία των ατομικών δικαιωμάτων οδήγησε στην ύπαρξη των κοινωνικών δικαιωμάτων. (Σύνταγμα Βοϊμάρης).

Η Ελλάδα παρόλο που ήταν υποδουλωμένη δέχθηκε την επίδραση των αντιλήψεων αυτών. Ο Ρήγας Φεραίος επηρεασμένος από τους ευρωπαϊούς φιλοσόφους γράφει τον κατάλογο των δικαιών του ανθρώπου. Με την απελευθέρωση και τη δημιουργία των πρώτων συνταγμάτων περιελήφθησαν σε αυτά ορισμένα ατομικά δικαιώματα., αλλά μόνο το Σύνταγμα του 1864 περιέλαβε λεπτομερή κατάλογο των δικαιωμάτων αυτών, ενώ το Σύνταγμα του 1927 περιέλαβε για πρώτη φορά και κοινωνικά δικαιώματα.

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΤΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Η τριτενέργεια ή ορθότερα η απόλυτη ενέργεια των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι μια θεωρία, η αποδοχή της οποίας οδηγεί σε μια διερεύνηση του κύκλου των λεγόμενων αποδεκτών των θεμελιωδών δικαιωμάτων, του κύκλου δηλαδή των προσώπων που δεσμεύονται από αυτά. Η θεωρία της τριτενέργειας έχει δηλαδή ως σκοπό να επεκτείνει την ισχύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα και παραδοσιακά αφορούσαν στις σχέσεις Κράτους-Πολίτη και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών. Η ιστορική αυτή προέλευση της ισχύος των θεμελιωδών δικαιωμάτων έναντι του κράτους, σε σχέσεις δηλαδή οι οποίες ενέχουν εξουσιαστικό χαρακτήρα σε συνδυασμό ενδεχομένως και με το γεγονός ότι η θεωρία της τριτενέργειας αναπτύχθηκε αρχικά στο εργατικό δίκαιο οδήγησε ένα μέρος της ελληνικής θεωρίας στο να απαιτεί ως προϋπόθεση για την εφαρμογή της τριτενέργειας την ύπαρξη μεταξύ των ιδιωτών σχέσης ιδιωτικής εξουσίασης. Ένα άλλο όμως μέρος της θεωρίας υποστηρίζει εν τούτοις ότι η τριτενέργεια είναι δυνατή ανεξάρτητα από την ύπαρξη μεταξύ των ιδιωτών εξουσιαστικής σχέσης ή μη.

Σχετικά με το πεδίο εφαρμογής της τριτενέργειας ομόφωνα γίνεται δεκτό, ότι υπάρχουν δικαιώματα που από τη φύση τους δεν είναι καταρχήν δεκτικά τριτενέργειας, όπως λ.χ. το δικαίωμα αλλοδαπού να μην εκδοθεί για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας (άρθρο 5, παρ.2 Συντ.), και ότι άλλα δικαιώματα ήδη από την διατύπωση της σχετικής συνταγματικής διάταξης τριτενεργούν, όπως λ.χ. το δικαίωμα ίσης αμοιβής ανδρών και γυναικών για ίσης αξίας εργασία (άρθρο 22, παρ.1 Συντ.). Διαφωνίες όμως ανακύπτουν σχετικά με την τριτενέργεια των λοιπών συνταγματικών δικαιωμάτων. Για τα λοιπά αυτά δικαιώματα το ζήτημα της τριτενέργειας ή μη είναι ζήτημα ερμηνείας των σχετικών συνταγματικών διατάξεων. Ως μάλλον κρατούσα πρέπει πάντως να θεωρηθεί η άποψη, η οποία περιορίζει την τριτενέργεια στα ατομικά δικαιώματα.

Υποστηρίζεται όμως στην θεωρία και η άποψη ότι η εφαρμογή της θεωρίας της τριτενέργειας είναι δυνατή και στα κοινωνικά δικαιώματα, ενδεχομένως δε και σε ορισμένα πολιτικά δικαιώματα, με την έννοια ότι η απόλυτη ενέργεια των συνταγματικώς κατοχυρωμένων δικαιωμάτων επιβάλλει την απόλυτη προστασία τους έναντι οποιασδήποτε προσβολής από οποιονδήποτε και αν προέρχεται, κράτος ή ιδιώτη.

Στην αλλοδαπή και ελληνική θεωρία, αλλά και στην αλλοδαπή νομολογία, γίνεται διάκριση μεταξύ *άμεσης* και *έμμεσης* τριτενέργειας. Η διάκριση αυτή, η οποία αποτελεί αντικείμενο σοβαρών διαφωνιών, αφορά στον τρόπο εφαρμογής των συνταγματικών δικαιωμάτων στις ιδιωτικές σχέσεις. Ως *άμεση* νοείται η τριτενέργεια στις περιπτώσεις εκείνες, στις οποίες ο ιδιώτης επικαλείται απευθείας κάποια συνταγματική διάταξη που κατοχυρώνει ανθρώπινα δικαιώματα για να θεμελιώσει ένα δικαίωμα ή μία υποχρέωση, η οποία δεν προβλέπεται στο ιδιωτικό δίκαιο καθώς επίσης και εκείνες, στις οποίες ελέγχεται μια δικαιοπραξία ή μια συμπεριφορά με τη χρησιμοποίηση ως κανόνα ελέγχου απευθείας κάποιας συνταγματικής διάταξης. Στην *άμεση* δηλαδή τριτενέργεια τα συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζονται ως αυτοτελείς κανόνες δικαίου με πρακτική συνέπεια την ακυρότητα των δικαιοπραξιών που αντίκεινται σε αυτά (θεωρούνται δηλαδή ως απαγορευτικές διατάξεις νόμου κατά το άρθρο 174Α.Κ) ή την υποχρέωση αποζημίωσης σε περίπτωση υπαίτιας προσβολής τους (η προσβολή τους δηλαδή θεωρείται ως παράνομη συμπεριφορά κατά το άρθρο 914Α.Κ). Ως *έμμεση* νοείται η τριτενέργεια στις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες τα συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζονται στις ιδιωτικές σχέσεις έμμεσα, υπό τη μορφή της χρησιμοποίησής τους για την πλήρωση και ερμηνεία των γενικών ρητρών και αορίστων νομικών εννοιών του ιδιωτικού δικαίου. Στην *έμμεση* δηλαδή τριτενέργεια η εφαρμογή στις ιδιωτικές σχέσεις των συνταγματικών διατάξεων που κατοχυρώνουν θεμελιώδη δικαιώματα δεν είναι δυνατή απευθείας, αλλά πραγματοποιείται μέσα από γενικές ρήτρες και αόριστες νομικές έννοιες, οι οποίες περιέχονται σε κανόνες του ιδιωτικού δικαίου, όπως η καλή πίστη, τα χρηστά ήθη κλπ. Υποστηρίζεται πάντως και η άποψη ότι ζήτημα τριτενέργειας τίθεται μόνο στις περιπτώσεις της *άμεσης* τριτενέργειας.

Ως κύριο επιχείρημα προβάλλεται σχετικά, ότι σε έννομες τάξεις με αυστηρό Σύνταγμα όπως η ελληνική είναι αυτονόητο και δεν χρειάζεται ιδιαίτερη θεωρητική θεμελίωση ότι η ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων του ιδιωτικού δικαίου πρέπει να γίνεται σύμφωνα με το σύνταγμα και συνεπώς και τις διατάξεις τους που κατοχυρώνουν θεμελιώδη δικαιώματα.

Η αποδοχή της τριτενέργειας δεν έχει ως αποτέλεσμα την υποκατάσταση του ιδιωτικού δικαίου από τις συνταγματικές διατάξεις που κατοχυρώνουν θεμελιώδη δικαιώματα. Ο κοινός νομοθέτης εξακολουθεί να παραμένει ο κατεξοχήν «δικαιούχος», αλλά και «υπόχρεος» για την αποτελεσματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ο ιδιώτης και σε τελευταία ανάλυση ο δικαστής αναγκάζονται να καταφύγουν στην τριτενέργεια, όταν ο κοινός νομοθέτης είτε έχει παραλείψει να ασκήσει την συνταγματική του αρμοδιότητα ή και υποχρέωση να ρυθμίσει και προστατεύσει τα θεμελιώδη δικαιώματα, είτε την άσκησε πλημμελώς ή κατά τρόπο που αντιβαίνει το Σύνταγμα. Με άλλα λόγια η τριτενέργεια έχει αποκλειστικά επικουρική και ενδεχομένως διορθωτική λειτουργία.

Συνέπεια όλων αυτών είναι η δυνατότητα συνταγματικών δικαιωμάτων να τριτενεργούν σε ότι αφορά και τις κληρονομικές σχέσεις. Έτσι δικαιώματα όπως ελευθερία εγκατάστασης, επαγγελματική ελευθερία, ελευθερία συνάψεως γάμου, απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής, τριτενεργούν και εκτείνονται με αυτό τον τρόπο στο πεδίο των κληρονομικών σχέσεων. Συνακόλουθα μπορούν να αντιταχθούν και έναντι ιδιωτών.

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του κράτους, τα δικαιώματα όμως που πηγάζουν από αυτήν δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος. Η έννοια του όρου ιδιοκτησία εδώ, δεν λαμβάνεται υπόψη με την έννοια του ιδιωτικού δικαίου, αλλά με αυτή του συνταγματικού. Γι' αυτό η έννοια της ιδιοκτησίας στο άρθρο 17 περιλαμβάνει μόνο τα εμπράγματα δικαιώματα σε ακίνητα και κινητά πράγματα (κυριότητα, νομή, κατοχή, δουλείες), όχι και τα ενοχικά.

Το σύνταγμα προστατεύει μόνο την ιδιωτική-ατομική περιουσία και όχι την δημόσια γι' αυτό και δε νοείται περιορισμός ή στέρηση της περιουσίας του κράτους ή των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, εκτός αν πρόκειται για πράγμα που ανήκει στην ιδιωτική τους περιουσία.

Το γεγονός ότι η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του κράτους δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να πάρει μέτρα για να την περιορίσει. Οι περιορισμοί όμως του δικαιώματος αυτού δεν πρέπει ποτέ να φτάνουν μέχρι την εκμηδένιση- στέρησή του, π.χ να αίρεται η χρήση και η κάρπωση του πράγματος, να περιορίζεται ο διαθέτης κατά την διάθεση του πράγματος που του ανήκει.

Το δικαίωμα της ιδιοκτησίας όπως διαφαίνεται και στην απόφαση που ακολουθεί είναι άμεσα συνδεδεμένο με την κληρονομική διαδοχή, την εξουσία του διαθέτη και γενικά τις κληρονομικές σχέσεις. Η κληρονομική σχέση είναι σχέση εξουσίας του διαθέτη στην περιουσία του. Η ελευθερία διάθεσης της περιουσίας αιτία θανάτου δεν προβλέπεται ρητά από το σύνταγμα, αλλά προκύπτει αβίαστα ενόψει της ανάγκης προστασίας του δικαιώματος της ιδιοκτησίας και έμμεσα από την ειδική συνταγματική προστασία διαθήκης υπέρ του δημοσίου ή κοινωφελούς σκοπού. Αν λογιζόταν ότι η ελευθερία διάθεσης δεν κατοχυρώνεται συνταγματικά, η έννοια της ιδιοκτησίας θα αναιρούνταν και θα υποβιβάζόταν σε δικαίωμα ισόβιας επικαρπίας.

Η ελευθερία διάθεσης έχει τριπλό περιεχόμενο. Ο διαθέτης έχει την ελευθερία να επιλέγει τα άτομα στα οποία θα διαθέσει την περιουσία του, τους κληρονόμους του. Ακόμη έχει τη δυνατότητα να ορίσει ελεύθερα τα μερίδια , ποσοστά που θα κατανείμει μεταξύ των κληρονόμων του και τέλος να την διαθέσει για ορισμένο σκοπό.

Κληρονομική διαδοχή μοναχού.

Πολιτική Έφεση 12193 ημερ. 4/4/07

Μια ενδιαφέρουσα απόφαση σε πολιτική έφεση εξεδόθη πρόσφατα από το Ανώτατο Δικαστήριο που αφορούσε στην κληρονομική διαδοχή μοναχού και σ' αυτή εξετάστηκε το ζήτημα της θέσης του Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Κύπρου των νόμων της πολιτείας.

Σύμφωνα με τα πραγματικά γεγονότα, μετά το θάνατο ενός Ιερομόναχου καταχωρήθηκε εκ μέρους της Μονής όπου μόνασε έως το θάνατό του, αίτηση παραχώρησης εγγράφων διαχείρισης της περιουσίας του.

Οι εξ αίματος συγγενείς του αποβιώσαντος κατέθεσαν ειδοποίηση Ανακοπής Εγγράφων Διαχείρισης, ισχυριζόμενοι ότι η Μονή (διά του εκπροσώπου της) δεν είχε δικαίωμα να διορίσει διαχειριστή της περιουσίας του αποβιώσαντος. Ζήτησαν ακόμα από το Δικαστήριο να διορίσει τους ιδίους ή οποιοδήποτε από αυτούς, διαχειριστές της περιουσίας του αποβιώσαντος, (β) Να καθορίσει και ή αναγνωρίσει ότι αυτοί είναι οι μόνοι δικαιούμενοι σε κληρονομικό μερίδιο και (γ) Να απαγορεύσει την παραχώρηση των εγγράφων διαχείρισης στη Μονή.

Εκ μέρους της Μονής με την Υπεράσπιση, υποστηρίχθηκε ότι σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη της Αγιότατης Εκκλησίας της Κύπρου και τον Εσωτερικό Κανονισμό της Ιεράς Μονής, η Μονή είναι η μόνη κληρονόμος του αποβιώσαντος.

Περαιτέρω, ισχυρίστηκαν ότι ο αποβιώσας, με την οικιοθελή ένταξή του στην Ιερά Μονή, ρητά αποδέχθηκε την τήρηση του Καταστατικού Χάρτη και του Κανονισμού της Μονής, έτσι ώστε δημιουργήθηκε υπέρ της Μονής εμπίστευμα, σε σχέση με την περιουσία που αυτός κατείχε κατά την ένταξή του στη Μονή ή απέκτησε μεταγενέστερα. Ανταπαιτητικά, αξίωσαν εναντίον των συγγενών διάταγμα μεταβίβασης στη Μονή της ακίνητης περιουσίας, την οποία ο αποβιώσας το 1980, δυνάμει δωρεάς, τους μεταβίβασε.

Το Πρωτόδικο Δικαστήριο δικαίωσε τους συγγενείς και εξέδωσε τα Διατάγματα που αιτήθηκαν. Κατέληξε, μεταξύ άλλων, καθοδηγούμενο και από σχετική μελέτη του Κρίτωνα Τορναρίτη, ότι η Εκκλησία της Κύπρου, από νομική άποψη, καίτοι ο Καταστατικός Χάρτης δεν έχει κυρωθεί από νόμο και δεν έχει ισχύ νόμου, μπορεί να θεωρηθεί ως αυτοτελής και αυτοδιοικούμενος εντός του Κράτους οργανισμός, με δικαιώματα απευθείας από το Σύνταγμα. Κατέληξε ακόμα ότι η υποχρέωση μεταβίβασης της περιουσίας των μοναχών στη Μονή, όπου υπηρετούν, δεν είναι τίποτε άλλο από εσωτερικό κανονισμό της Εκκλησίας και παράβασή του από τους μοναχούς, ενδεχόμενα, να επιφέρει πειθαρχικές κυρώσεις στα πλαίσια των Κανονισμών της Εκκλησίας. Παράλληλα, έκρινε τη διάταξη του Άρθρου 107 του Καταστατικού Χάρτη αλλά και άλλες που αφορούν σε κυρώσεις, σε περίπτωση που οι μοναχοί δε μεταβιβάσουν την περιουσία τους, αντισυνταγματικές και παραβιάζουσες το Άρθρο 17 του Συντάγματος που κατοχυρώνει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας.

Το Πρωτόδικο Δικαστήριο επεσήμανε ακόμα πως "είναι νομολογημένο ότι τα περιουσιακά στοιχεία του ατόμου αποτελούν δική του υπόθεση, μέρος της ιδιωτικής του ζωής, στο οποίο δεν χωρεί επέμβαση από κανένα εκτός αν το επιτρέπει το ίδιο το Σύνταγμα. Από την αρχή αυτή δεν θα μπορούσαν να εξαιρεθούν οι μοναχοί ή άλλοι αξιωματούχοι της Εκκλησίας".

Έτσι, εκρίθη πρωτοδίκως ότι το προνόμιο αυτό δεν μπορεί να ασκείται έξω από τα πλαίσια του νόμου και ότι κληρονομική διαδοχή ρυθμίζεται αποκλειστικά από τον περί Διαθηκών και Διαδοχής Νόμο. Ο Καταστατικός Χάρτης της Κυπριακής Εκκλησίας και ο Εσωτερικός Κανονισμός της Ιεράς Μονής Μαχαιρά ρυθμίζουν εσωτερικά ζητήματα των θρησκευτικών αυτών οργανισμών. Δεν μπορούν όμως να επεκτείνονται σε θέματα που άπτονται της δημόσιας τάξης όπως η κληρονομική διαδοχή που είναι στην αποκλειστική αρμοδιότητα της πολιτείας έστω και αν αναφέρονται σε περιουσία αξιωματούχων της εκκλησίας, οι οποίοι εξακολουθούν να είναι πολίτες της Δημοκρατίας, τα δικαιώματα των οποίων προστατεύονται από το Σύνταγμα και τους νόμους του κράτους.

Το Πρωτόδικο Δικαστήριο απέρριψε, περαιτέρω, τα επιχειρήματα για τη δημιουργία υπέρ της Μονής εξ επαγωγής και/ή εξυπακουόμενου εμπιστεύματος. Σημειώνεται ότι πρωτοδίκως αλλά και κατ' έφεση διασαφηνίστηκε από το δικηγόρο της Μονής, ότι η θέση της πλευράς του ήταν ότι το δικαίωμα της Μονής στην περιουσία του αποβιώσαντος δεν διέρχεται μέσα από κληρονομική διαδοχή, αλλά αποκτήθηκε και διεκδικείται στη βάση του Καταστατικού Χάρτη και του Κανονισμού της Μονής. Με την έφεση, αμφισβητήθηκε η ορθότητα της πρωτόδικης απόφασης σε όλο της το φάσμα. Στην απόφασή του το Ανώτατο συμφώνησε με τα πρωτόδικα ευρήματα.

Το δικαίωμα της Εκκλησίας, υπέδειξε, να ρυθμίζει και να διοικεί τις εσωτερικές της υποθέσεις σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη, όπως αναφέρεται στο Άρθρο 110.1 του Συντάγματος, δεν σημαίνει και δικαίωμα να καθορίζει η ίδια, μονομερώς και υποχρεωτικά, για κάθε επηρεαζόμενο, τι είναι δική της περιουσία και όχι άλλων, που κατά τους νόμους της πολιτείας τους ανήκει. Το δικαίωμα, το οποίο αναγνωρίζεται, περιορίζεται μόνο στη ρύθμιση και διοίκηση της δικής της περιουσίας και η επίδικη δεν είναι δική της. όπως ορθά έκρινε το Πρωτόδικο Δικαστήριο, εφόσον ο Καταστατικός Χάρτης δεν έχει ισχύ νόμου, η υποχρέωση των μοναχών να μεταβιβάσουν την περιουσία τους στη Μονή πηγάζει από εσωτερική ρύθμιση και παράβασή της, ενδεχόμενα, να επισύρει πειθαρχικές κυρώσεις.

Ουσιαστικά, η εισήγηση των εφεσειόντων, απεφάνθη το Ανώτατο, εξεταζόμενη στο ψηλότερό της σημείο, στηρίζεται στο ξηρό γεγονός του Καταστατικού Χάρτη και του Κανονισμού της Μονής, χωρίς να υπάρχει οτιδήποτε άλλο, ακόμη και για το χρόνο ή τις περιστάσεις απόκτησης της περιουσίας, πολύ λιγότερο οποιουδήποτε στοιχείου αυτής, όπως εξειδικεύτηκε. Η κατάσταση πραγμάτων δεν φανερώνει η περιουσία να κατακρατήθηκε από τον αποβιώσαντα, με σκοπό να καταδολιεύσει τη Μονή. Ούτε αντιλαμβανόμαστε πώς μπορεί να εξαχθεί συμπέρασμα ότι η περιουσία κατακρατήθηκε κατά τρόπο απαράδεκτο ή κατά κατάχρηση των αρχών δικαίου.

Περαιτέρω, δεν συνάγεται, από τα γεγονότα, η απαραίτητη πρόθεση του αποβιώσαντος να περιέλθουν τα κινητά στη Μονή, ώστε να μπορεί να γίνεται λόγος για τη δημιουργία εξυπακουόμενου εμπιστεύματος. Ως εκ τούτου, η έφεση απερρίφθη.

Γάμος (πολιτικός) – αναδρομικότητα – ιδιοκτησία

Αριθμός 6761/1984

Η διάταξη του άρθρου 7 Ν. 1260/1983, με την οποία θεωρήθηκαν υποστατοί από τη στιγμή που έγιναν οι αναφερόμενοι σε αυτήν τη διάταξη πολιτικοί γάμοι, αναπτύσσει αναδρομική ενέργεια. Η αναδρομικότητα αυτή όμως δεν μπορεί να οδηγήσει σε ανατροπή κεκτημένων δικαιωμάτων που προστατεύει το Σύνταγμα, όπως είναι αυτά που υπάγονται στην ιδιοκτησία του άρθρου 17 Σ. Δεν μπορεί να ανατραπεί έτσι το πλήρες και αποκλειστικό κληρονομικό δικαίωμα τέκνου που επήλθει σε αυτό εξ αδιαθέτου πριν από την έναρξη ισχύος του Ν. 1250/82, ήτοι σε χρόνο που κατά την τότε ισχύουσα ελληνική νομοθεσία (ΑΚ) μπορούσε να συντρέξει ως κληρονόμος ο σύζυγος μόνο αν είχε τελέσει γάμο με την προβλεπόμενη στο άρθρο 1367 ΑΚ ιεροτελεστία, επειδή μόνο αυτός θεωρείτο υποστατός (όχι και ο πολιτικός).

Σκοπός του άρθρου 7 του Ν. 1250/1982 δεν ήταν η ανατροπή των κεκτημένων συνταγματικά προστατευόμενων περιουσιακών δικαιωμάτων, δεν ανατρέπονται έτσι με την αναδρομική ενέργειά του η κυριότητα και τα λοιπά εμπράγματα δικαιώματα στα κληρονομαία ακίνητα έστω και αν η κατά ΑΚ 1193,1195,1198 αναγκαία μεταγραφή έγινε μετά την έναρξη ισχύος του Ν 1250/82, αφού η μεταγραφή αυτή αποτελεί νομική αίρεση που επάγεται αποτελέσματα(κτήση κυριότητας και εμπράγματων δικαιωμάτων) αναδρομικά από το θάνατο του κληρονομούμενου.

Αυτή η αναδρομική εγκυροποίηση του γάμου που αναφέρεται η υπόθεση δεν έχει ως συνέπεια και την ανατροπή των κτηθέντων από τους κληρονόμους του θανούντος συζύγου, εμπράγματων δικαιωμάτων επί κληρονομαίων ενσώματων κινητών και ακινήτων, διότι αυτό είναι ξένο προς την πρόθεση του νομοθέτη και το σκοπό του νόμου. Σύμφωνα με το δικαστήριο ο νόμος είναι κατά τούτο αντισυνταγματικός γιατί προσκρούει στην διάταξη του άρθρου 17 του ισχύοντος συντάγματος και ως τέτοιος δεν εφαρμόζεται. Αυτό ισχύει όχι μόνο για τα κληρονομαία κινητά, την κυριότητα των οποίων απέκτησε ο κληρονόμος από την επαγωγή της κληρονομιάς, από το θάνατο του κληρονομούμενου, αλλά και για τα ακίνητα της κληρονομιάς τόσο για εκείνα για τα οποία η μεταγραφή της αποδοχής της κληρονομιάς έγινε πριν την έναρξη ισχύος του Ν 1250/1982, όσο και για εκείνα για τα οποία η μεταγραφή αυτή έγινε μετά την ισχύ του και αυτό γιατί οι συνέπειες της μεταγραφής ανατρέχουν στο χρόνο του θανάτου του κληρονομούμενου.

Συνεπώς το ειδικότερο πρόβλημα που αντιμετώπισε το δικαστήριο ήταν αν θα έπρεπε να αποδεχτεί ή όχι ανατροπή, με την αναδρομή αυτή, και των δικαιωμάτων που είχε ήδη αποκτήσει ο κληρονόμος δεδομένου ότι κατά το χρόνο επαγωγής της κληρονομιάς ο πολιτικός γάμος του κληρονομούμενου θεωρείτο , σύμφωνα με το τότε ισχύον οικογενειακό δίκαιο, ανυπόστατος. Το δικαστήριο βρέθηκε μπροστά σε πρόβλημα ανατροπής κεκτημένων ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και θα έπρεπε να κρίνει το νόμο αντισυνταγματικό στο μέτρο που η αναδρομική εφαρμογή του έθιγε

κεκτημένα εμπράγματα δικαιώματα και προσέκρουε έτσι στο άρθρο 17 του Συντάγματος που προστατεύει την ιδιοκτησία, ή να συστείλει ερμηνευτικά το περιεχόμενο της επίμαχης διάταξης (άρθρο 7 Ν. 1250/1982) έτσι ώστε να είναι αυτό σύμφωνο με το άρθρο 17 Σ.

Το δικαστήριο απέκρουσε ρητά την εκδοχή της αντισυνταγματικότητας της διάταξης, μολονότι και με την εκδοχή αυτή το αποτέλεσμα θα ήταν το ίδιο, δηλαδή η μη ανατροπή των κεκτημένων εμπράγματων δικαιωμάτων, και επέλεξε ορθά την οδό της συστολής του γράμματος της επίμαχης διατάξεως με την ερμηνεία, ώστε κατά αυτόν τον τρόπο ερμηνευτικά συναγόμενο περιεχόμενο της διατάξεως να είναι σύμφωνο με τη συνταγματική επιταγή της προστασίας της ιδιοκτησίας. Το δικαστήριο κατέφυγε στην πραγματικότητα στη λεγόμενη «σύμφωνη ή εναρμονισμένη με το Σύνταγμα ερμηνεία του νόμου» (ορολογία Δαγτόγλου) ή κατά τον όρο που χρησιμοποιεί ο Κασσιμάτης, « ερμηνεία συνταγματικής προσαρμογής του νόμου».

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και τελεί υπό την προστασία του κράτους. Με το άρθρο 22 θεμελιώνεται το σπουδαίο ατομικό, αλλά και κοινωνικό δικαίωμα της εργασίας, γιατί αποτελεί ίσως τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο ανάπτυξης της προσωπικότητας του άρθρου 5.

Το κράτος μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών για την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζομένου αγροτικού και αστικού πληθυσμού, δικαιούμενων ίσης αμοιβής για ίσης αξίας παρεχόμενη εργασία ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση.

Το δικαίωμα της ελευθερίας περιλαμβάνει μερικότερες ελευθερίες όπως ελευθερία στην ίδρυση της σχέσης εργασίας, ελευθερία καθορισμού και μεταβολής του τρόπου, τόπου παροχής της, δικαίωμα απασχόλησης κ.α. η παράγραφος 3 του άρθρου ορίζει ότι απαγορεύεται οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις. Κανείς, συνεπώς δεν μπορεί να εξαναγκαστεί να εγκαταλείψει ή να ασχοληθεί με ένα επάγγελμα που δεν επιθυμεί, έχει ο καθένας δικαίωμα επιλογής.

Το δικαίωμα αυτό της εργασίας αντιτάσσεται έναντι του κράτους, της δημόσιας εξουσίας, αλλά και έναντι ιδιωτών εφόσον αυτό τριτενεργεί. Ισχύει δηλαδή και στις διαπροσωπικές σχέσεις, άρα και στις κληρονομικές σχέσεις, στρεφόμενο έναντι του διαθέτη.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Το σύνταγμα διακρίνει την προσωπική ελευθερία σε ελευθερία ανάπτυξης της ανθρώπινης προσωπικότητας και ελευθερία φυσικών κινήσεων. Το κάθε άτομο έχει τη δυνατότητα να αυτοκαθορίζεται και να αυτοδιατίθεται.

Μέχρι σήμερα, από το Σύνταγμα του 1864 έως του Συντάγματος του 1975, η προσωπική ελευθερία εξασφαλιζόταν μόνο με τη διατύπωση της σημερινής παραγράφου 3. η παράγραφος 1 του ισχύοντος συντάγματος ακολούθησε το αντίστοιχο Γερμανικό και έτσι διατυπώθηκε αυτοτελώς, σε ξεχωριστή παράγραφο. Οι δύο διακρίσεις που σημειώθηκαν αποτελούν δύο όψεις του αυτού νομίσματος που λέγεται προσωπική ελευθερία. Αποτελούν τις πιο βασικές εγγυήσεις της ελευθερίας πάνω στις οποίες στηρίζονται όλα τα άλλα ατομικά δικαιώματα του Συντάγματος. Αυτό σημαίνει ότι τα άλλα ατομικά δικαιώματα αποτελούν ειδικές ρυθμίσεις της προσωπικής ελευθερίας του άρθρου 5 και μιλάμε πια για τα ειδικά ατομικά δικαιώματα.

Επομένως το άρθρο 5 καλύπτει όλα τα ατομικά δικαιώματα που δεν προβλέπονται καθόλου από το Σύνταγμα, όλα τα δικαιώματα που αναφέρονται ειδικά σε αυτό. Για παράδειγμα έκφανση της ελευθερίας αυτής αποτελεί η ελευθερία σύναψης γάμου. Την ελευθερία αυτή πρέπει να σέβεται και ο διαθέτης καθώς πρέπει να υπακούσει και στην συνταγματική επιταγή του άρθρου 5 παρ. 1 κατ' επέκταση. Ακόμη ειδικότερο ατομικό δικαίωμα που συνδέεται με αυτό το άρθρο είναι και η επαγγελματική ελευθερία που αναπτύχθηκε ανωτέρω και ως έκφραση του δικαιώματος εργασίας.

Στην παράγραφο 3 γίνεται αναφορά στην ελευθερία φυσικών κινήσεων, είναι ο μοναδικός τρόπος περιορισμού. Κανένας δεν καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ή ακόμη περιορίζεται, εκτός αν νόμος προβλέπει το αντίθετο. ο νόμος εδώ μπορεί να είναι τυπικός και ουσιαστικός και ακόμη να αναφέρεται σε κυρώσεις εξαιτίας συγκεκριμένου εγκλήματος.

Την ελευθερία αυτή σε όλη την έκτασή και εκφάνσεις της θα πρέπει να σεβαστεί και να προστατεύσει το κράτος και όχι μόνο αυτό. Το ίδιο βάρος έχουν και οι ιδιώτες όσον αφορά τις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Π. Φίλιος, Κληρονομικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Δ' εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1998
2. Π. Φίλιος, Κληρονομικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος, Δ' εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1998
3. Τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Κ. Κουτσογιάννης
4. Παραδόσεις ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, Τζούλια Ηλιοπούλου-Στράγγα
5. Συνταγματικά Δικαιώματα- Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος
6. Ατομικά δικαιώματα, Π. Δ. Δαγτόγλου, Δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση
7. Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξης, Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1981